

Umění na dvoře Alexandra Velikého

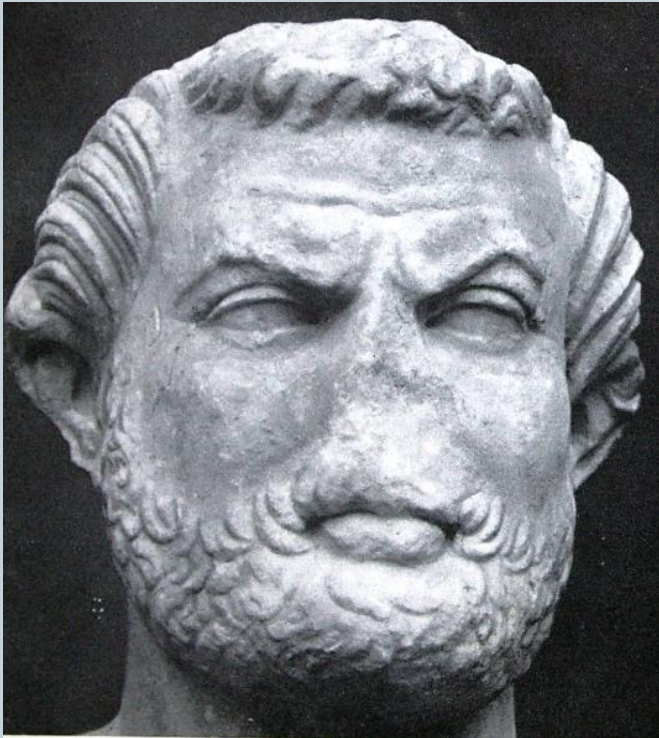

**A PORTRÉT DALŠÍCH
HELÉNISTICKÝCH
VLÁDCŮ**

Filip II.

2

Ny Carlsberg Glyptotek v Kodani, hlava údajně nalezená v Římě, Filip II.

Mozaika z Baalbeku, Filip II.

Zlatý medailon z Tarsu: Filip II. ?

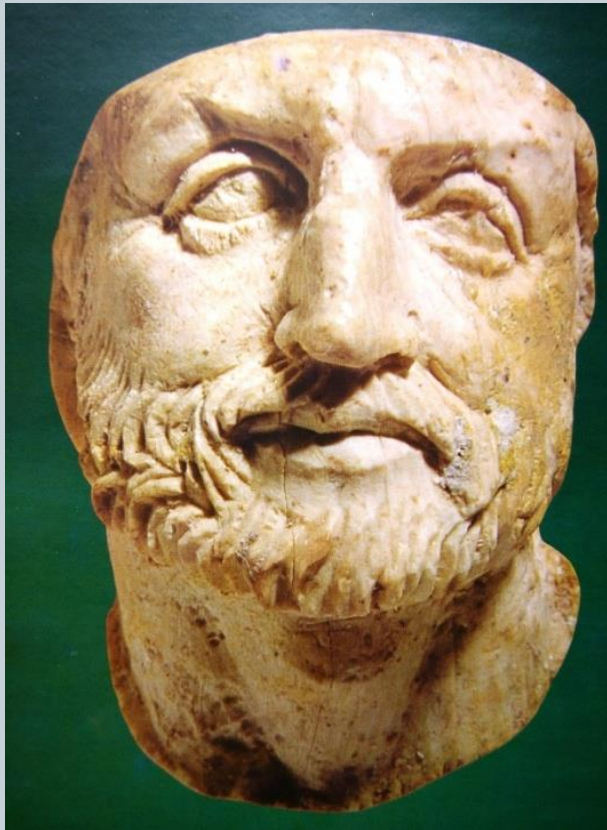

Filip II. a Olympiás

3

Nověji byl jako Filipův portrét identifikován nález z Velké hrobky ve Vergině: slonovinová hlavička, která byla součástí výzdoby dřevěného lůžka (Museum Vergina)

Podobně také hlavička Olympiás a Alexandra (viz níže)

Alexandr Makedonský

4

Alexandr angažoval přední umělce své doby s cílem propagovat svou osobu a prezentovat ji v souladu s jeho vlastní představou, jak má být vnímán

Sochařství

Lýsippos

Leocharés

Eufnanór

Malířství

Apellés

Gemy, mince

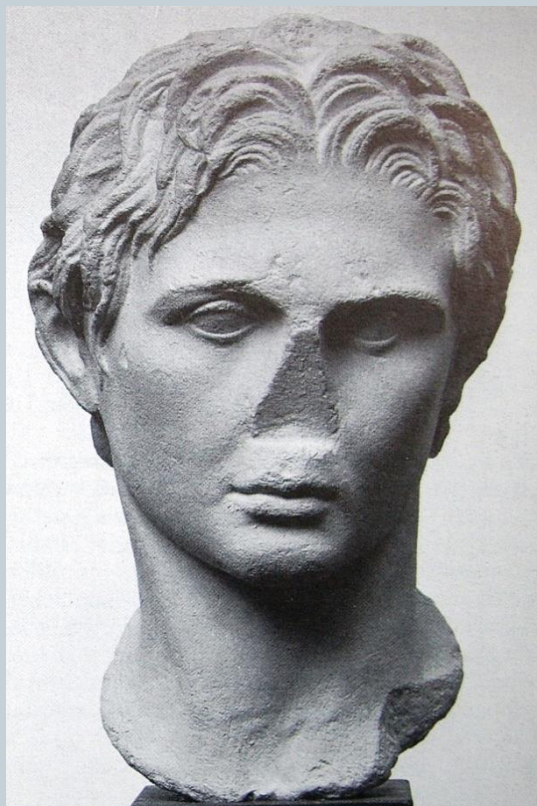
Pyrgotelés

Alexandrův portrét

5

Alexandr typu „Schwarzenberg“
Glyptotéka Mnichov

římská kopie podle řeckého originálu z
doby okolo roku 330 př. Kr.

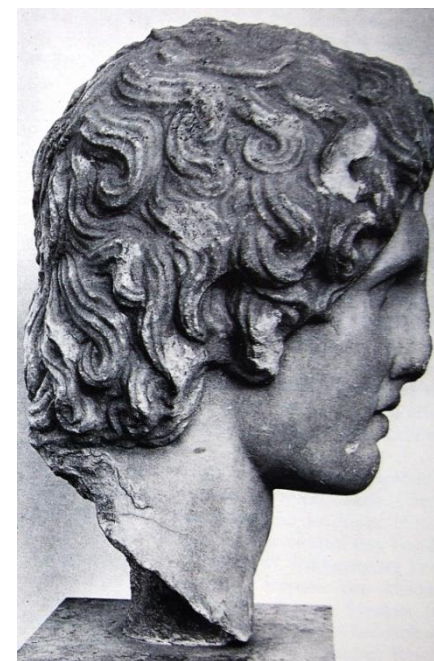
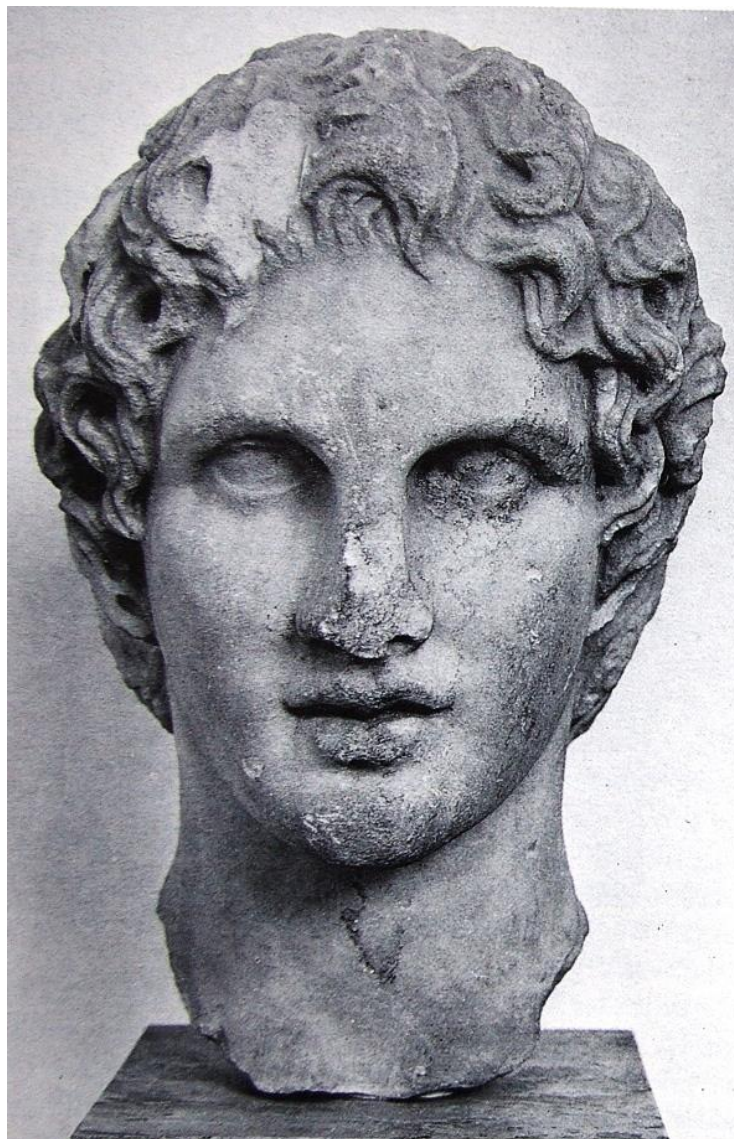
Alexandrův portrét

Alexandr typu *Erbach*

Museum Akropole,
Athény

římská kopie podle
řeckého originálu z
doby okolo roku 338/7
př. Kr.

nalezena poblíž
Erechteia roku 1886

Alexandrův portrét

Alexandr, hermovka
typu Azara

Louvre, Paříž

římská kopie podle
řeckého originálu z
doby okolo roku 325
př. Kr. (?)

opatřena nápísem –
umožňuje
identifikovat ostatní

Alexandrův portrét

Alexandr typu
„Rondanini“

Glyptotéka Mnichov,
římská kopie podle
řeckého originálu z
doby mezi lety 330-323
př. Kr., autorem byl
Eufranór či Leocharés

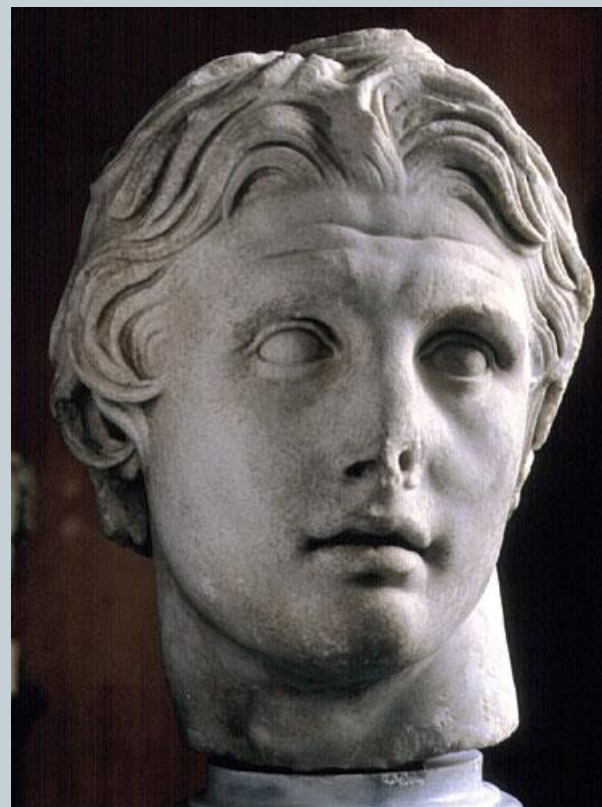
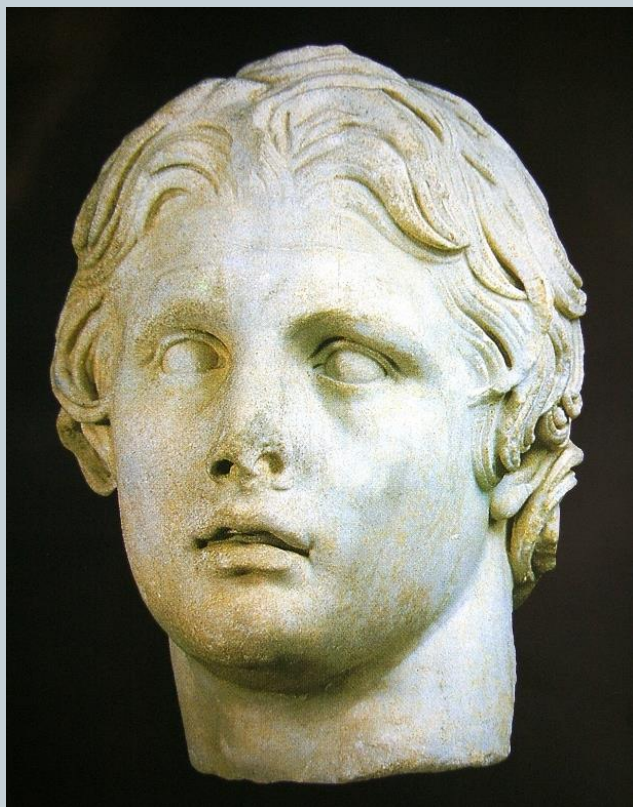

Alexandrův portrét - další vývoj

9

Hlava z Pergamu, Archeologické
Museum Istanbul

řecký originál z doby okolo roku 180
př. Kr.

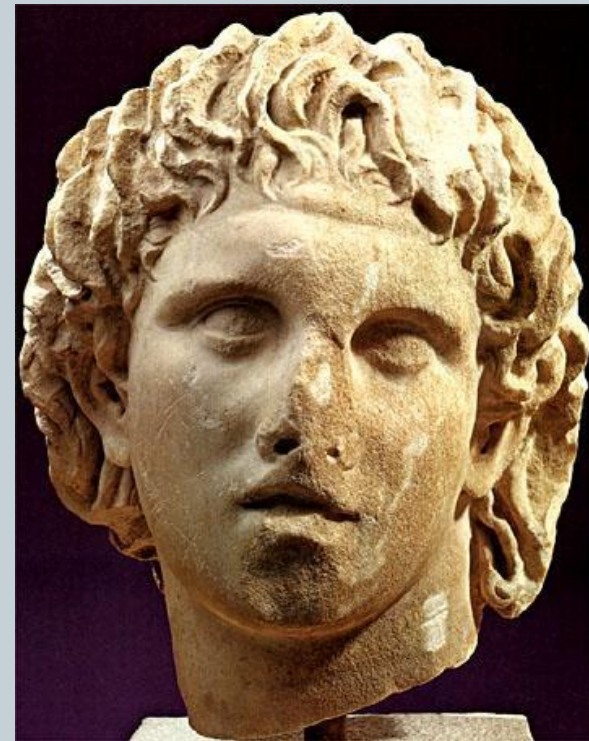
Alexandrův portrét - další vývoj

10

Hlava ze svatyně Asklépie na Kóu,
pozdní 2. století př. Kr.
Archeol. Muzeum Istanbul

Hlava z Pelly, Arch. museum Pella,
řecký originál asi 200 – 150 př. Kr.

Alexandrův portrét – „božský“ typ

11

Socha z Magnésie, A. zobrazen jako Apollón

2. století př. Kr. Arch. Museum Istanbul, v. 1,9 m

Nový nález

V roce 2010 byly v Řecku zabaveny nelegálně odkryté nálezy včetně bronzové sochy Alexandra .

Podle řeckých novin jde dokonce o Alexandra Velikého – Lýsippův orig.

Apellés z Kóu

malba Alexandra jako
Dia v Artemísiu
v Efesu – její kopie
v domě Vetiiů
v Pompeích

další dva Apellovy
obrazy Alexandra
měly být vystaveny na
Foru Augusti:

- ▶ Alexandr doprovázený
Níké a Díoskúry (bývá
spojováno s plavbou po
Indu)
- ▶ Alexandr s personifikací
války

Alexandrův lov na lva, Delfy

14

- vládce byl někdy zobrazován ve složitějších kompozicích především při lovu, v boji, v náboženském či vojenském procesí
- scény lovu přišly z Egypta a především Mezopotámie: patří ke králi, že loví lvy ať již to provozuje ve skutečnosti, nebo ne
- jedním z nejslavnějších byl právě Alexandrův lov na lva v Delfách
- podle Plútarcha se jednalo o skutečný lov:

*„Kratéros vztyčil památník tohoto lovu v Delfách a nechal udělat bronzové sochy lva a psů a také krále jak se potýká se lvem a sebe sama, jak mu přichází ku pomoci. Některé z těchto postav dělal Lýsippos, jiné Leocharés.“
(Plutarchos, Alexandr 40, 4)*

- poselství kompozice mohlo též říkat, že se Alexandr stal králem Asie
- památník nechal postavit Kratéros mladší po smrti otce v roce 321 př. Kr.

Alexandr v umění – zobrazení činů

15

➤ Další lovy:

- lovicí Alexandr v Thespiai od sochaře Euthykrata, syna Lýsippova (NH 34,66)
- lovicí Ptolemaios od Alexandrijského malíře Antifila (NH 35, 138)
- reliéf z kruhové báze z Messéné (Louvre), která zobrazovala možná právě Kratérův monument
- především však „**Alexandrův sarkofág**“ ze Sídónu, dnes v Istanbulu, d. 3,18 m, který byl určen pro Abdalonyma, posledního krále Sídónu

tzv. „Alexandřův sarkofág“

Datuje se do doby 325-311 př. Kr. a nese šest reliéfů

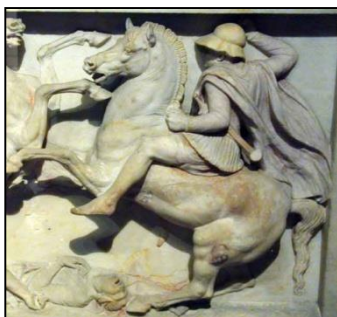
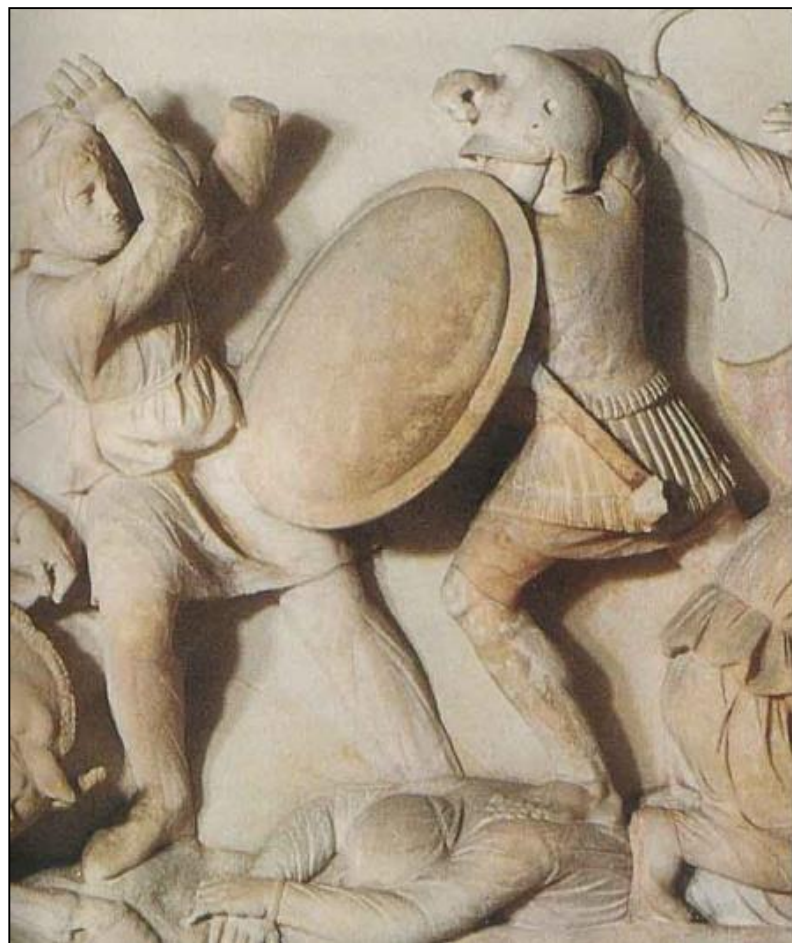
Jsou tu boje a lovy Makedoňanů a Peršanů, zobrazeny jsou konkrétní postavy: Alexandr, Abdalonymos

Uprostřed hlavního panelu je právě Abdalonymos loví lva, za ním asi Alexandr, má zářez po diadémě, vpravo snad Héfaistión

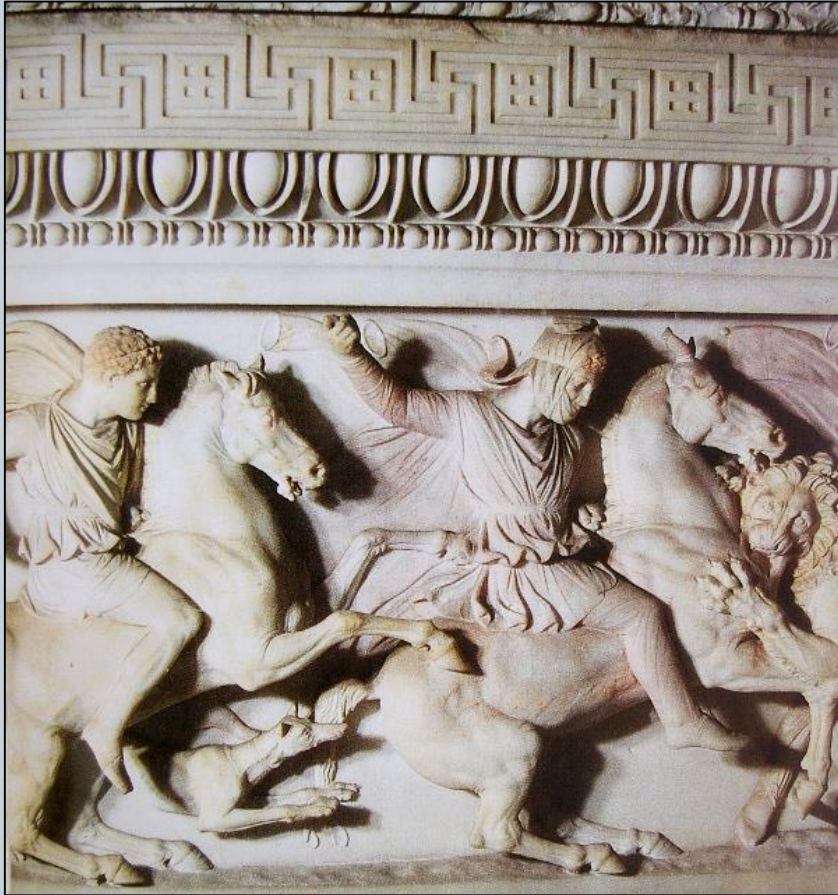
„Alexandrův sarkofág“ – bitva u Issu

17

„Alexandrův sarkofág“

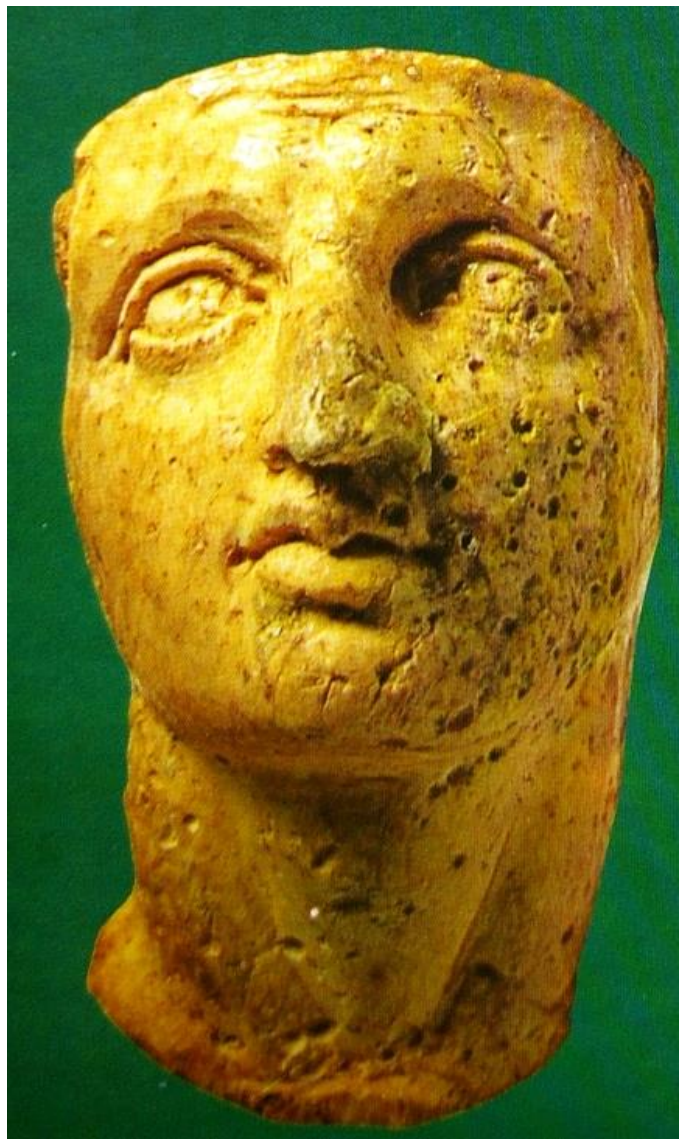
18

Alexandr v drobném umění

Slonovinová hlavička
z hrobky ve Vergině,
30. léta 4. století př.
Kr.

Dále byl jeho portrét
součástí portrétní
galerie ve Fillipeiu v
Olympii

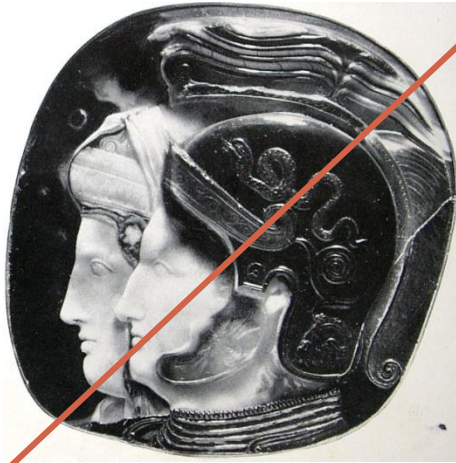
Památník v Díonu

20

- Alexandr byl také vyobrazen na sousoší ve městě Díon, které představovalo památník bitvy na řece Gráníku – velká skupina jezdeckých soch
- Podle Arriána bylo zobrazeno 25 jezdců padlých u Gráníku a autorem byl Lýsippos (1, 16, 4)
- Podle Plútarcha zahrnovalo sousoší také devět pěšáků (Alexandr, 16)
- Velleius Paterculus dodává, že součástí byl také portrét Alexandra (Dějiny Říma 1, 11, 14)
- Q. Caecilius Metellus Macedonicus převezl sousoší do Říma a vystavil je v Portiku Metelli
- Jeho podoba není známa, vyvozuje se z „Alexandrova sarkofágu“

Alexandr v umění - gemy

21

- Na gemy a mince s Alexandrovým zobrazením měl monopol Pyrgotelés
- Od něho nemáme nic jistého, některá díla ale snad souvisí s jeho školou či vlivem:
 - **Neisova gema** z karneolu v Ermitáži
 - **Vídeňská kamej** (ta ale zobrazuje spíše Ptolemáia II. a Arsinoé než Alexandra a Olympiás nebo je vůbec mladší)
 - **kamej Gonzaga** představuje spíše Tiberia a Livii
- Mince a medailóny se zobrazením Alexandra se mimo velké říše udržely po celý helénismus a i v době císařství: často právě jako kombinace Héraklés – Alexandr

Alexandr na mincích

22

Alexandrův odkaz

23

Skopje, Makedonie

Soluň, Řecko

DIADOCHOVÉ

24

**ANTIGONOVCI
PTOLEMAIOVCI
SELEUKOVCI
ATTALOVCI**

Diadochové – Demétrios Poliorkétés

25

Po ovládnutí Makedonie (290/289), razil na reversu podobu Poseidóna (Lateránský typ), odvozovaný obecně od díla Lýsippova a svůj portrét na aversu.

Má diadém, ale také růžky, atribut Poseidóna Taurea

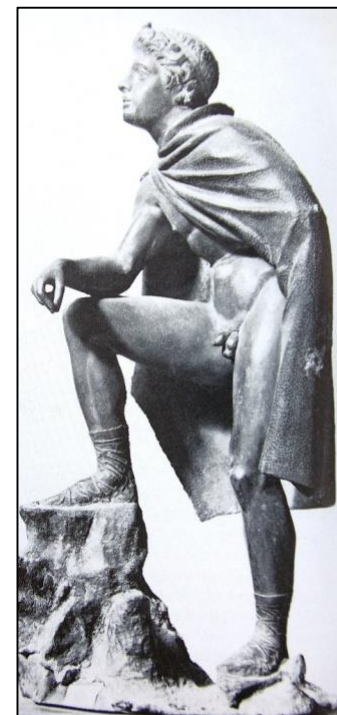

Demétrios Poliorkétés

Národní Museum
Neapol, (inv. 6149),
z Villy Papyrů
v Herculaneu,
identifikována dle
podobnosti s mnohými
portréty mincovními,

Římská kopie dle
řeckého originálu
z doby okolo 290 (v. 33
cm)

Bronzová soška
z Herculanea, Neapol
NM, inv.5026, také
z „Villy dei Papyri“,
soška je dílem prvního
století př. Kr., vzniklým
na základě řeckého
originálu z doby okolo
290 př. Kr. (v. 54 cm)

Demétrios Poliorkétés (?)

Prado, Madrid

Helénističtí panovníci – psychologický typ

28

- Ukázkou je například zakladatel attalovské dynastie – Filetaios
- Jeho mincovní portrét se pravidelně vracel na ražbách jeho nástupců

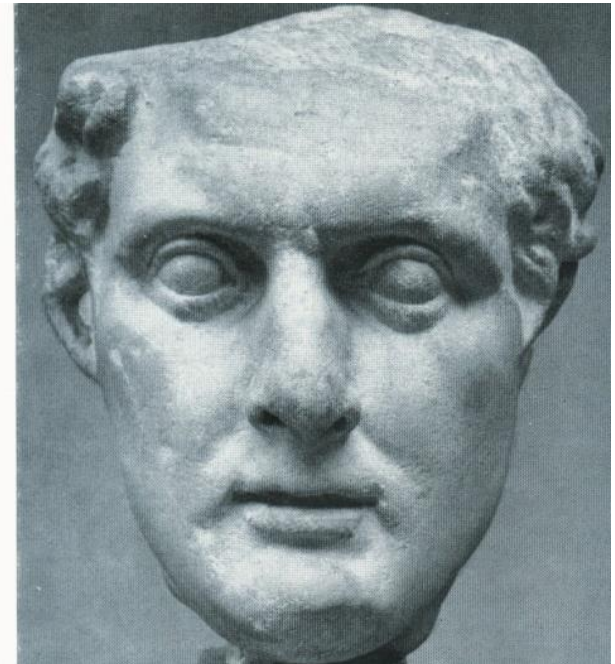
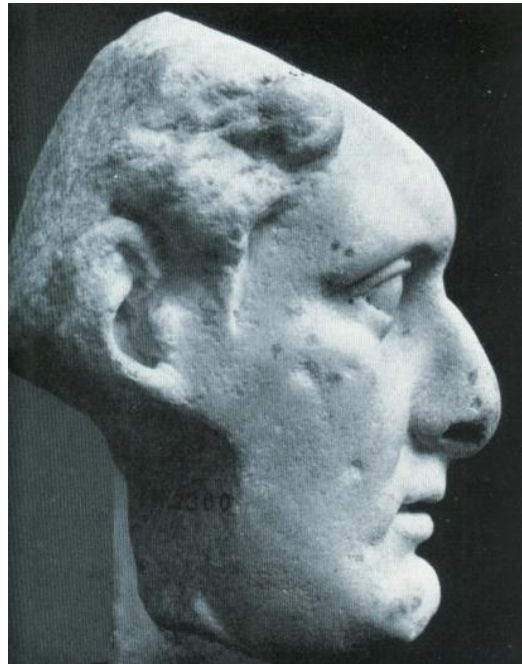
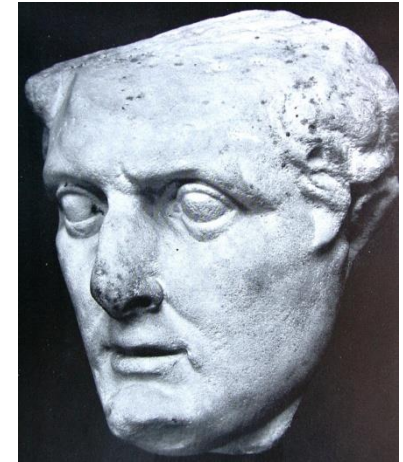

Ptolemaios I. Sótér

Mramorová hlava,
údajně nalezená ve
Fajúmu, nyní v Ny
Carlsberg Glyptotek,
L.N. 2300.

Zachována je přední
část hlavy s tváří, zadní
část, která byla
vyrobena odděleně,
mohla být štuková

Podle jemné modelace a
techniky se jedná o
řecký originál

Ptolemaios I. Sótér

mramorová hlava na
moderní bustě v Louvru
(Ma 849)

údajně z Řecka nebo
Malé Asie

Bereníké I.

Žena Ptolemaia I. a
matka Ptolemaia II.

Objevuje se na
mincích s
Ptolemaiem I., ale
také samostatně.

Byla rozpoznána také
na gemách

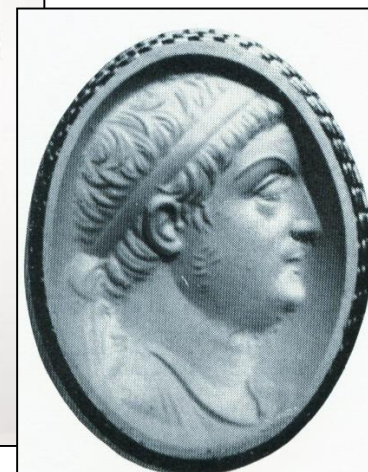
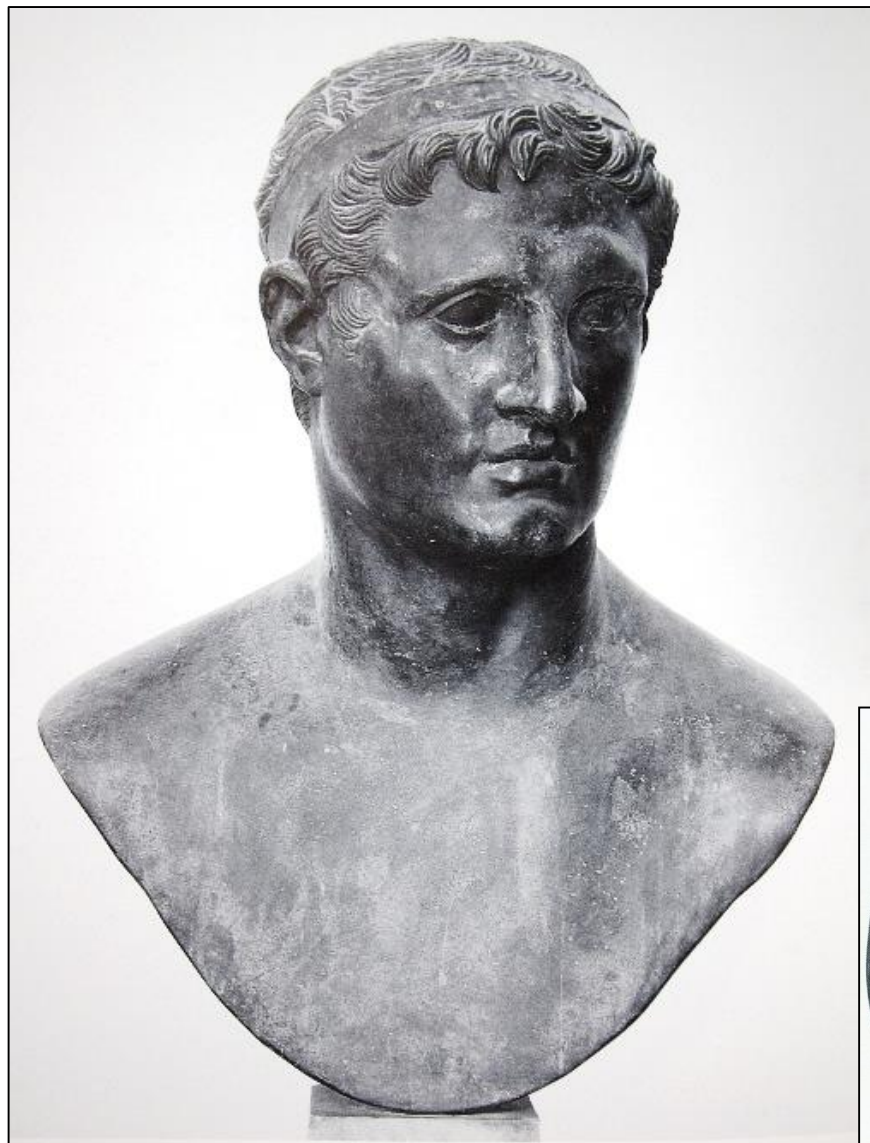

Ptolemaios II. Filadelfos

Bronzová hlava
z Herculanea
v Národním Muzeu
v Neapoli (inv. 5600)

Jiný výklad říká, že
jde o Antigona
Gonata

Vyobrazení na gemě
v Oxfordu

Ptolemaios II. Filadelfos

33

Ptolemaios II. a Arsinoé II.

Mince Ptolemaia III.
se zobrazením jeho
rodičů

tzv. Vídeňská kamej

řezaný reliéf
v jedenácti vrstvách
onyxu

Možná představuje
Ptolemaia II. a
Arsinoe II. spíše však
mladší

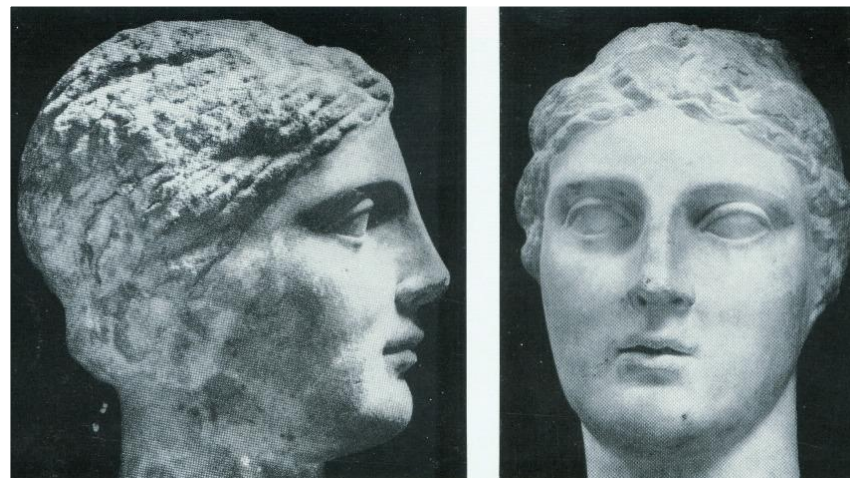

Arsinoé II.

35

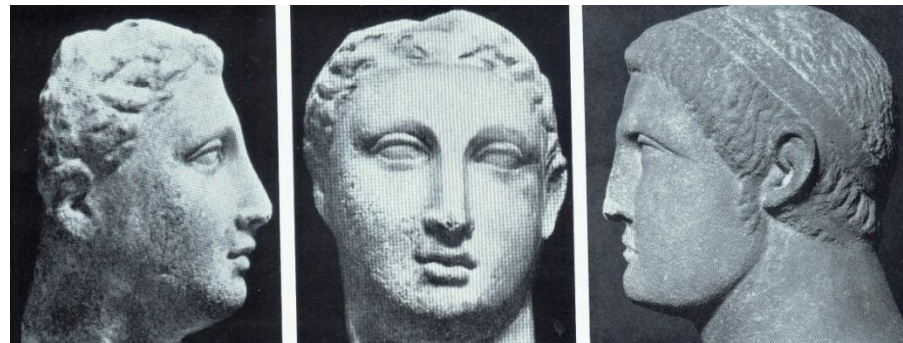

Arsinoé II. 316-269, nejprve se provdala za Lýsimacha, pak za Ptolemaia Kerauna a nakonec za vlastního bratra Ptolemaia II. Filedalfa
Platila za panovačnou ženu

Ptolemaios III. Eurgetés, 246-221 př. Kr.

36

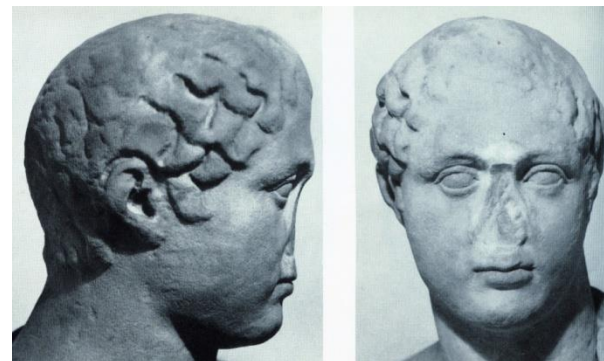

Předpokládané portréty Ptolemaia III.

1. v Alexandrii
2. v Kyréné
3. v Ny Carlsberg Glyptotek v Kodani

Ptolemaios III. Eurgetés, 246-221 př. Kr.

37

Římská kopie v
Ashmolean Museum,
Oxford (Richterová)

Bereníké II., manželka Ptolemaia III.

38

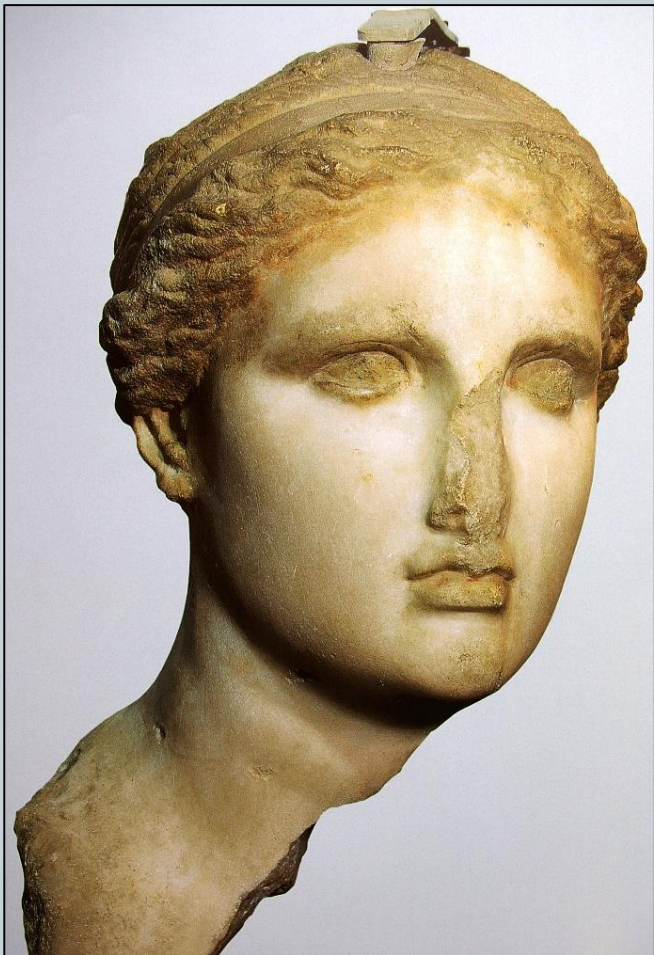
- hlava z Kyréné, nalezená v roce 1915, Museum Benghází
- hlava, zřejmě odlomená ze sochy, je řeckým originálem ze 3. století př. Kr.
- identifikace: na základě podobnosti s vyobrazením na mincích

mincovní portrét, královna má přes temeno přetažen záhyb pláště a vlasy má staženy do drdolu

Arsinoé III., manželka svého bratra Ptolemaia IV.

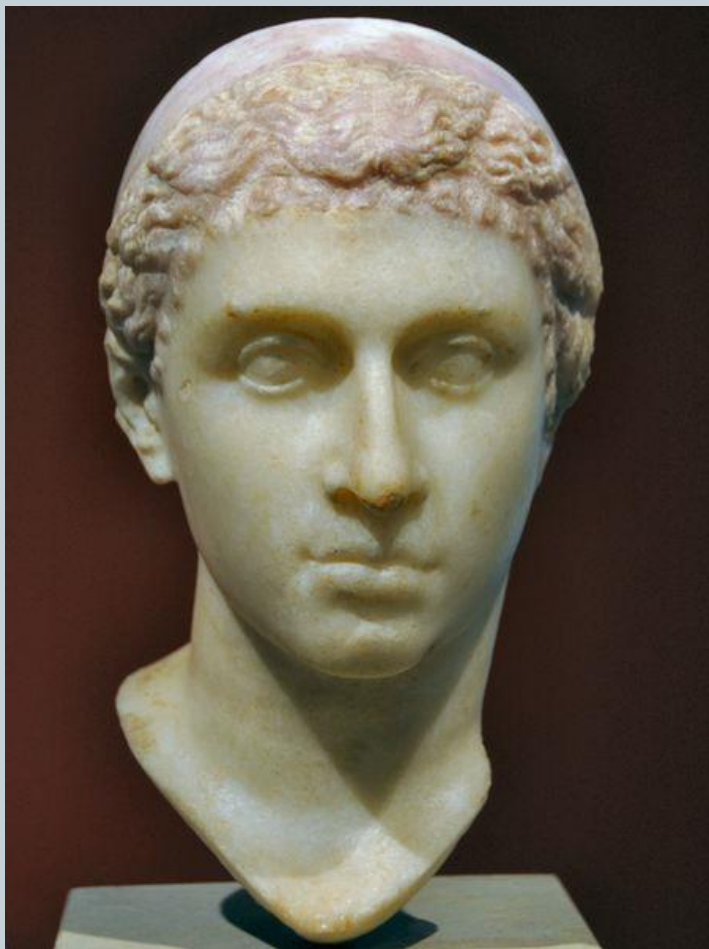
39

Polychromovaný
mramor, Řecko-
římské museum v
Alexandrii

Hádanka

40

Portrét Ptolemaiovců obecně

41

- počet ptolemaiovských portrétů je tak vysoký, že všechny ostatní portréty monarchů dohromady nedají ani třetinu této sumy
- přes intenzivní archeologickou práci pochází z Alexandrie a z Egypta vůbec relativně málo řecké plastiky obecně – ve srovnání například s Délem nebo Pergamem, avšak královských portrétů je nejvíce
- v Egyptě počet portrétů přesahuje počet dochovaných jiných děl helénistické plastiky, alespoň pro 3. století př.Kr.
- v Egyptě měl portrét panovníků nesrovnatelně větší význam, než v jiných říších
- pozoruhodná je také šíře a variabilita spektra ptolemaiovské portrétní produkce
- z hlediska velikosti se setkáme se vším od monumentálních soch po malé figurky, materiálem může být granit, mramor, bronz, fajáns, textil ...
- značný počet prací střední až špatné řemeslné úrovně a vysoké procento podživotních rozměrů řady kusů, příp. malého umění
- obraz krále byl nejen součástí oficiální propagandy ve veřejném prostoru, ale měl důležité místo i v soukromém prostředí širokých vrstev

Seleukovský portrét obecně

42

nejvýznamnější skupinou památek v rámci seleukovského umění jsou mincovní portréty panovníků

z 34 doložených seleukovských králů a uzurpátorů se dochovaly portréty v plastice jen šesti z nich (celkem 7 kusů)

na mincovních portrétech jich známe 32

chybí jen Seleukos V. a Filipp II.

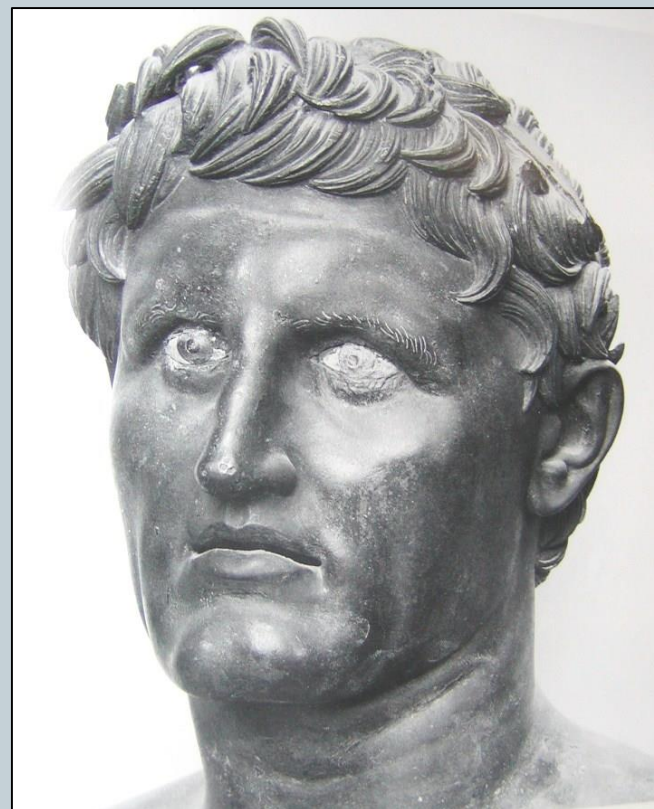
u Seleukovců (podobně u vládců Kappadokie a Baktrie) měl každý panovník svůj portrét na mincích, zatímco Ptolemaiovci a Attalovci zobrazovali převážně zakladatele dynastií a Antigonovci a Pyrrhos vystačili bez mincovních portrétů

Seleukos I. Níkátor

43

bronzová busta, Villa dei Papiri v
Herculaneu, Muzeum v Neapoli

římská kopie podle raně
helénistického originálu

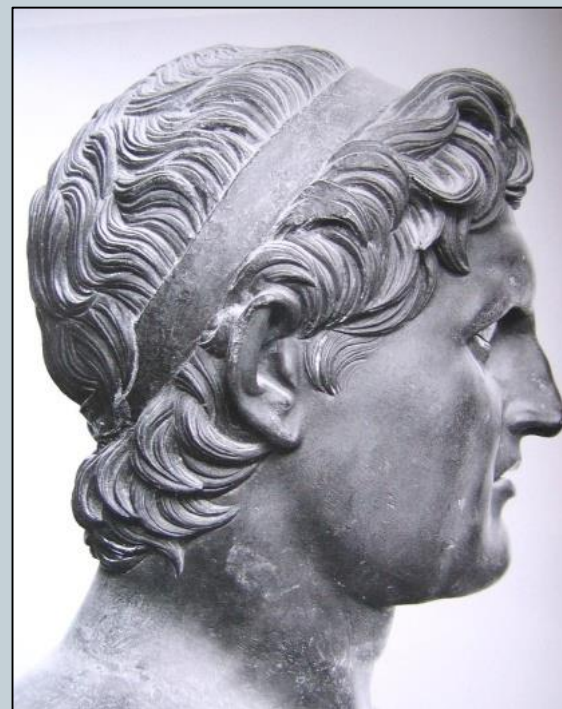

Seleukos I. Níkátor

44

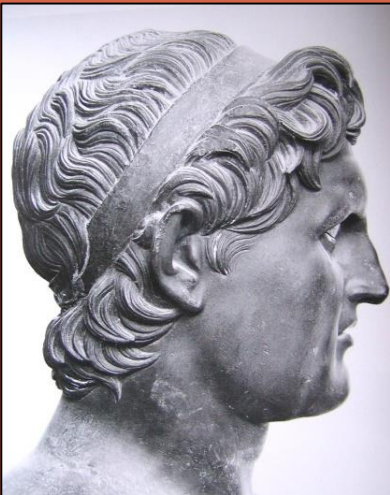
bronzová busta, Villa dei Papiri v
Herculaneu, Muzeum v Neapoli

římská kopie podle raně
helénistického originálu

Seleukos I. Níkátor

Všechny mince s podobou Seleuka vznikly posmrtně, za Antiocha I.

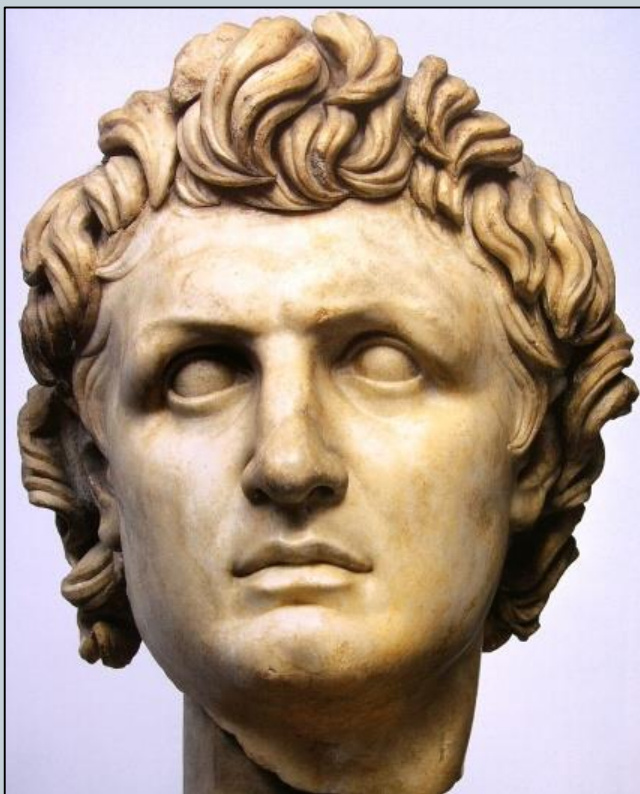

Seleukos I. Níkátor (?)

46

Fleischer: hlava z Berlína = portrét Seleukův, ale obecně to nebylo přijato

Římská kopie, Louvre, nejisté

Antiochos I., 281-261 př. Kr.

47

Hlava ze sarkofágu v Belevi

Mincovní obrazy

Seleukos II. Kallinikos, 246-225 př. Kr.

48

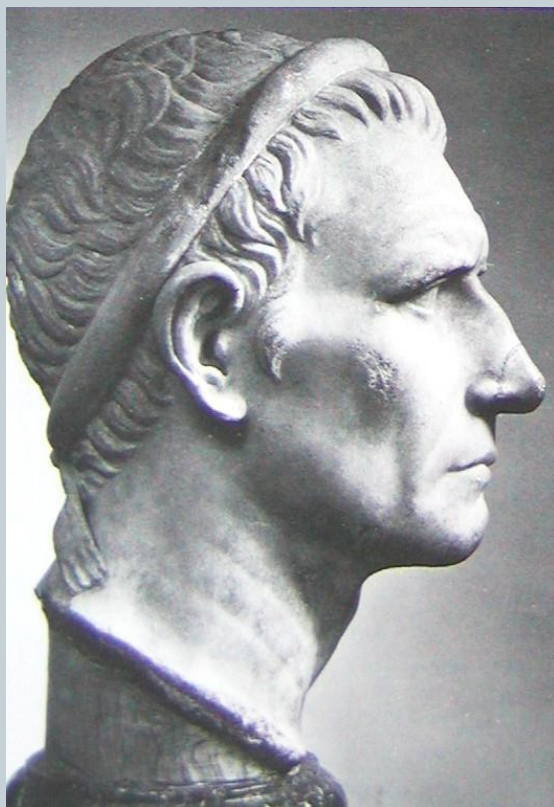
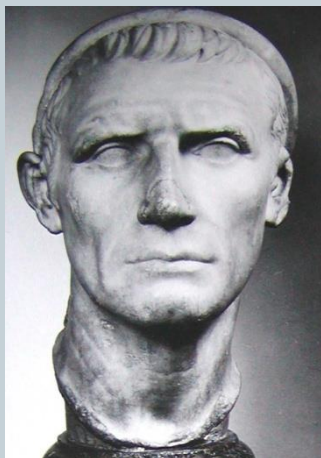

Antiochos III.

49

Hlava v Louvru, identifikovaná podle mincí jako Antiochos III., mnoha badateli zpochybňováno

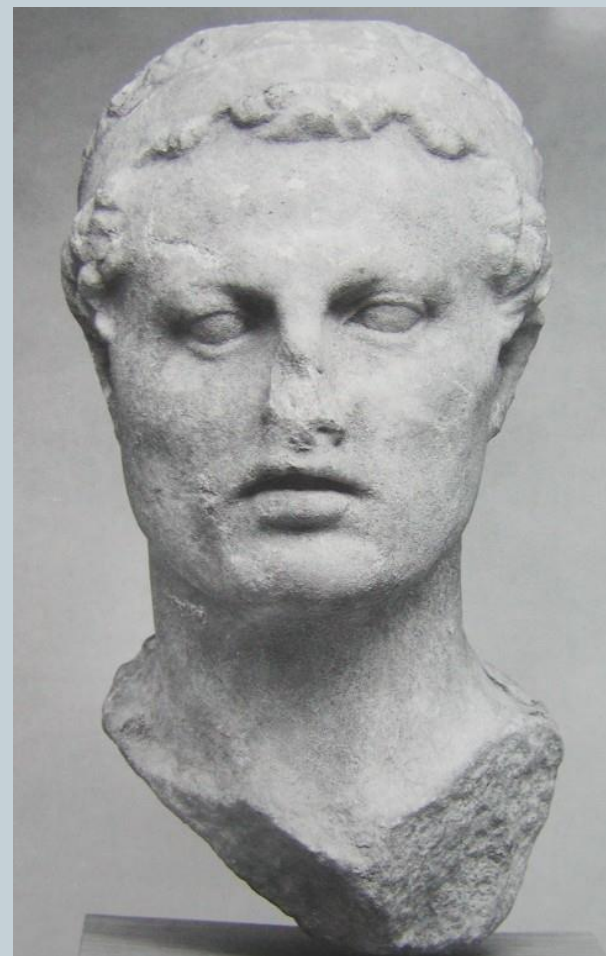
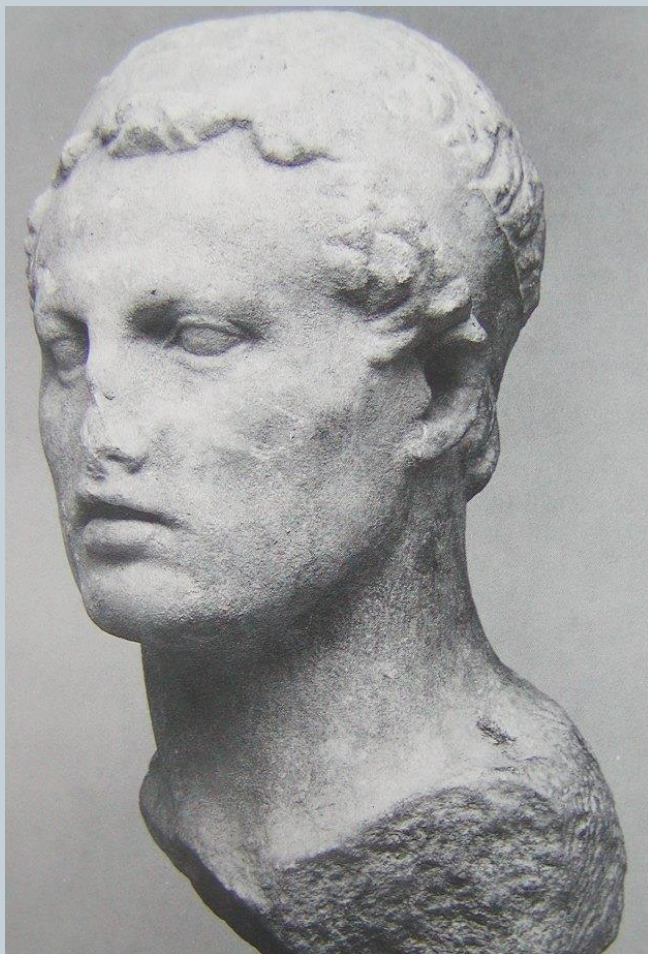
Portrét na gemě signovaný Apollóniem, Num.M., Athény

Antiochos IV. Epifanés, 175–164 př. Kr.

50

Altes Museum, Berlín

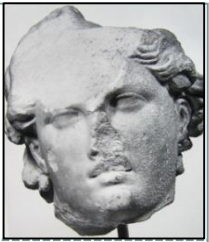
Demétrios II. Níkátor, 145-138, 129-126 př. Kr.

51

mramor, soukromá sbírka

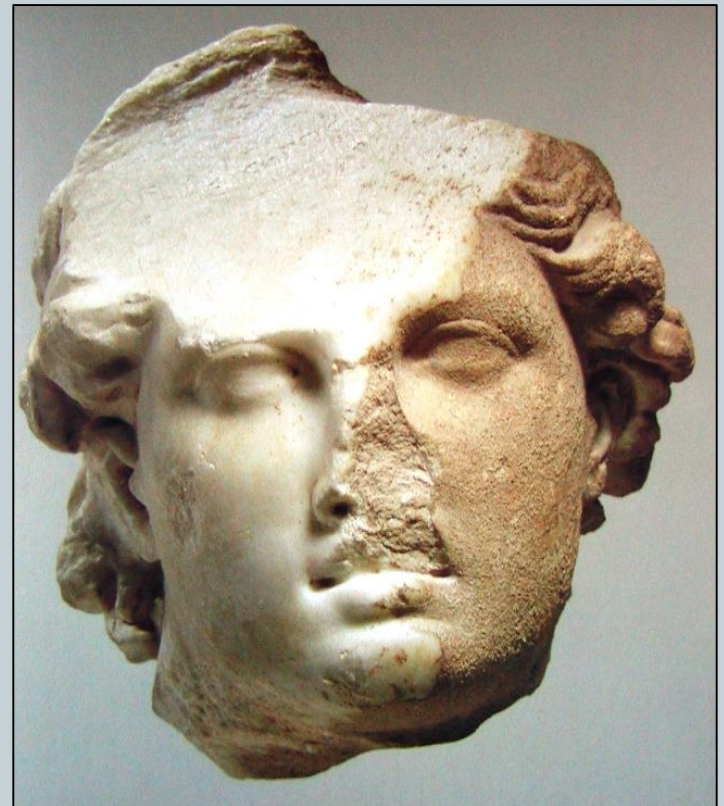
Diodótos Tryfón, 140-138 př. Kr.

52

Mincovní obrazy

Mramorová hlava v soukromé sbírce,
identifikovaná podle mincí jako
Diodótos

K O N E C